

## "Védelem"

Gyakran mondják, hogy a védelem olyan kérdés, amelyben a közgazdaságtan nem elsődleges, és nem is kell, hogy az legyen. Egy ország eldönti, mi szükséges a védelméhez, azután foglalkozik ezen alapok előteremtésével és a lehető leghatékonyabb módon történő elköltésével. Ezt állítani természetesen helyes és értelmes, amennyiben felismerjük, hogy ez ugyanúgy igaz a háztartási szükségleteket vagy a jólképzett, gyakorlott munkaerőt illetően is. Ha megnézzük a történelmet, kevés nagy országot hódítottak meg valaha is mindaddig, amíg az belülről nem rothadt. Hosszú távon egy erős, mozgékony társadalom sokkal fontosabb véderő, mint akármennyi rakéta. A háztartási és a védelmi költségek ugyanazon az alapon áll. A jól működő társadalmak először eldöntik, mit kell tenni, aztán kiszámolják, hogy az hogyan finanszírozható.

Annak eldöntésekor, hogy mit kell tenni a védelem terén, először is a fenyegetés természetére kell összpontosítani, és arra: mi kell e fenyegetés megszüntetéséhez. Ennek kimondása után végül is van néhány általános közgazdasági elv, amit tekintetbe kell venni.

Először is a Szovjetunióval való költségvetési összehasonlítások mindig irrelevánsak annak meghatározásánál: mennyit kell az Egyesült Államoknak védelemre költenie. Az emberek és a berendezések relatív ára olyannyira különböző a két országban, hogy egyszerűen lehetetlen hasznos összehasonlító becsléseket tenni katonai kiadásaikról. Mivel az emberek olcsók és a berendezések drágák a Szovjetunióban, az ember hatalmas szovjet katonai költségvetést kap dollárban, ha az embereket és a berendezéseket amerikai árakon értékeli, ahol az emberek drágák, és a berendezések, viszonylagosan mondva, olcsók. Megfordítva, ha az amerikai védelmi költségvetést rubelben értékeljük, akkor az hatalmasra válik, mivel minden berendezésünket nagyon magas rubel árakon kell értékelni. Az átszámítás módjától függően az ember kimutathatja, hogy az Egyesült Államok többet költ, mint a Szovjetunió, vagy hogy a Szovjetunió többet költ, mint az Egyesült Államok.

Az ember a szovjet katonai erőt nem a befektetett

rubeleken, hanem a rendszerből kijövő outputokon (tankok, hadosztályok repülőgépek, rakéták) keresztül ítéli meg. A magasabb orosz kibocsátás maga után vonhat több amerikai védelmi kiadást, de a magasabb orosz ráfordítás nem. Minden olyan érvet, amely szerint az Egyesült Államoknak többet kellene költenie védelemre, mert a Szovjetunió többet költ nála, kategorikusan el kell utasítani. Senki sem tudja vagy tudhatja, hogy az Egyesült Államok kevesebbet költ-e, és ha az Egyesült Államok kevesebbet is költene, a következtetés irreleváns. Ami számít, az nem a több kiadás, hanem a több fegyver.

Az abszurdum, hogy a költségvetési összehasonlítás mérvadó lehet, a 70-es években volt látható, amikor a CIA növelte a Szovjetunió védelmi kiadásaira, de nem a szovjet katonai erőre vonatkozó becsléseit. A becslések azért mentek fel, mert a CIA úgy döntött, hogy a szovjet haditermelés kevésbé hatékony, mint korábban gondolták. A magasabb szovjet védelmi kiadásokat érvként használták a magasabb amerikai védelmi kiadások érdekében, de ha a CIA becslései pontosak voltak, akkor a magasabb szovjet védelmi kiadásokat a szovjet gyengeség, nem pedig a szovjet erő bizonyítékának kellett volna tekinteni. A szovjeteknek nagyobb részt kellett GNP-jükből védelemre fordítaniuk, mint azt az amerikaiak korábban gondolták; és mivel nem volt több katonai erejük, mint korábban gondolták róluk, nyilvánvalóan gazdaságilag gyengébbek voltak, mint korábban gondolták róluk. Ami valójában a szovjet gyengeség jele volt, azt úgy használták fel, mintha a szovjet erő mutatója lett volna.

Másodszor, mivel a Szovjetunióknak és az Egyesült Államoknak egyaránt vannak szövetségesei, hiba a szovjet vagy az amerikai katonai erőket elszigetelten vizsgálni. Amerika szövetségesei a GNP százalékában mérve kevesebbet költenek védelemre, mint Amerika, a Szovjetunió, vagy annak szövetségesei közül bármelyik, de ezek nagyon gazdag országok, és a japán gazdaságból védelemre fordított 1 százalék sokkal több, mint a GNP-ből védelemre fordított 8 százalék Kelet-Európában.

Ebben az összefüggésben jó, ha eszünkbe jut az is, hogy Amerika szövetségesei régi, technikailag fejlett országok, amelyek megszokták, hogy vigyáznak magukra, s amelyek óvják nemzeti függetlenségüket. Minden olyan érvet, amely szerint Amerikának több pénzt kell fegyverekre fordítania, hogy támogassa az európai vagy japán lelkeket, szintén kategorikusan el kell utasítani.

Eddig ezek éppen a Reagan-adminisztráció által a közép-hatósugarú rakéták európai telepítése érdekében használt érvek voltak. Bármely szovjet célpont elérhető lenne csak az amerikai interkontinentális rakéták

bevetésével is, de az európaiak nagyobb önbizalmat éreznének és ellenállóbbak lennének a szovjet befolyással szemben, ha azok a célpontok elérhetőek lennének az Európában telepített közép-hatósugarú rakétákkal is. Az európai történelem csekély ismerete is elég, hogy ez az érv ne legyen számunkra meggyőző. Az ilyen pszichológiai okokból kiadott költségek elvesztegetett költségek.

Harmadszor, a nyers adatok a rakétákról vagy robbanófejekről szintén szinte mindig félrevezetőek. Ha egy országnak elég rakétája és robbanófeje van egy másik ország teljes lerombolásához, akkor elég rakétája és robbanófeje van, tekintet nélkül arra, hogy a másik országnak mennyi rakétája és robbanófeje lehet. E szint fölött bármely rakéta vagy robbanófej csak a törmelékét fogja a levegőbe röpíteni, és nincs katonai értéke.

Pszichológiailag nehéz kevesebb rakétával és robbanófejjel rendelkezni, mint az ellenségünk, de követni őt rakétáról rakétára és robbanófejről robbanófejre csak annyi, mint követni az ő butaságát. Amerika szintén egy régi, technikailag fejlett ország, amely vigyáz nemzeti függetlenségére, és állampolgárai nem fognak lélektanilag elrettenni és feladni függetlenségüket közömbös rakétákról szóló számítások hatására.

Ha a nukleáris tél hipotézise igaz, márpedig annak tűnik, hiszen általánosan elfogadott hipotézissé vált, akkor igazán csekély lehet azoknak a robbanófejeknek a száma, amelyek az ellenségünk (és magunk) megsemmisítéséhez szükségesek. A nukleáris tél hipotézise azt is jelenti, hogy nincs szükség másodikcsapás-mérő fegyverekre, amelyek áttörhetik az ellenség légvédelmét. Egyszerűen nem szükséges, hogy a robbanófejek a Szovjetunióban érjenek földet ahhoz, hogy lerombolják a Szovjetuniót (és mindenki mást). Az Egyesült Államokban felrobbanó robbanófejek ugyanolyan mértékben le fogják rombolni a Szovjetuniót is, mintha csak a Szovjetunióra lettek volna ledobva. Az egyetlen különbség a sebesség lesz, amellyel a vég bekövetkezik. És nem egyértelmű, hogy az a győztes, aki utolsóként hal meg.

Negyedszer, az ellenféllel szembenézve a fenyegetettség felméréséhez a relatív katonai erő értékelésére van szükség. Egy nagyobb orosz hadsereg például nem elégséges ok az amerikai hadsereg méretének növeléséhez. Az Egyesült Államoknak nincsenek ellenséges szárazföldi határai, míg a Szovjetuniót több ezer mérföld poten-ciális ellenséges határ (Kína, Pakisztán, Irán, Törökország) veszi körül.

Ötödször, szkeptikusnak kell lennünk a szovjet haditermelési előirányzatokkal kapcsolatban. Történelmileg ezek szinte mindig hibásak voltak. Az ötvenes években volt egy potenciális szakadék a bombázóknál, amely sohasem alakult ki. A hatvanas években volt egy potenciális szakadék a rakétáknál, amely sohasem alakult ki. A hetvenes években volt egy potenciális szakadék a berendezéseknél, amely csodának számított volna. A CIA most elismeri, hogy a szovjet fegyverkezési kiadások inkább csökkentek, mint emelkedtek a hetvenes évek végén. E szakadékok egyike sem azon alapult, ami a szovjeteknek megvolt, vagy amit építettek, hanem azon, aminek az építését tervbe vették. A becslések minden egyes esetben túlbecslések voltak, és a szovjetek nem építették meg, amit az amerikai becslések szerint meg kellett volna építeniük. Aggódj a szovjet rakéták miatt, de ne aggódj azon rakéták miatt, amelyeket a szovjetek megépíthetnének!

A szovjet haditermelésre vonatkozó amerikai előrejelzések pontatlanok, mert senki sem tudhatja két-három' évre előre, hogy a szovjetek mit fognak csinálni. Ennek az okai egyszerűek. A szovjetek maguk sem tudják jobban két-három évre előre, hogy mit fognak csinálni, mint az amerikai katonai vezető réteg tudja, hogy mit fog csinálni két-három évvel később.

Hatodszor, míg a fegyverzetkorlátozási megállapodások fontos szerepet játszhatnak a félelem stabilizálásában mindkét oldalon, a múltbeli egyezményeknek perverz hatásuk van a védelmi kiadásokra. Amikor a korlátozásokat egy vagy néhány fegyvertípusra állapították meg, válaszul mindkét fél több pénzt fektetett a kevésbé költség-hatékony fegyverrendszerekbe, amelyeket nem tiltottak a megállapodások. A katonai kiadások eltérítése a költség-hatékony rendszerek felől a nem költség-hatékony rendszerek felé közgazdasági szempontból nem előrelépés. A jövőbeni fegyverzetkorlátozási egyezményeknek a védelmi kiadások csökkentésére kell törekedniük a költségesebb csatornák felé való eltérítés helyett.

A katonai kiadásoknak bármilyen szintje is adódik ezen megfontolások alapján (a pontos szám túlmutat ezen könyv hatáskörén, és a szerző kompetenciáján), van néhány megvizsgálandó közgazdasági korlát a szükséges tennivalók között. A katonai kiadás a fogyasztás egy formája. Sem egy MX rakéta, sem egy autó nem járul hozzá ahhoz, hogy Amerika több terméket és szolgáltatást legyen képes előállítani a jövőben. Következésképpen ha Amerikának szüksége van védelmi kiadásainak növelésére,

a védelmi közfogyasztás bármilyen növekedését a civil magánfogyasztás megnyirbálásával kell megfizetni. Ha az emberi vagy gépi beruházási kiadásokat megrövidítik a védelmi kiadások fedezése érdekében, akkor az, akinek versenyképesnek kell lennie, a beruházási alapokból vesz el a közfogyasztásra, és nem csodálkozhat, ha aztán úgy találja, hogy nem versenyképes. Az alapokat a megtakarítások alapján kölcsönzik, hogy fedezzék a védelmi közkiadásokat. Kevesebb alapot hagynak beruházási célokra.

Mivel a védelmi kiadásokat már a második világháború óta lényegében a beruházásokból vették el, a következmények már utolérték Amerikát, és egy versenyképtelen gazdaságot produkáltak. Ha az amerikai GNP-ből védelemre fordított 8 százalékat összehasonlítjuk a japán GNP-ből védelemre fordított 1 százalékkal, az a 7 százalékpontos különbség elég lenne a Japán és az Egyesült Államok közötti beruházási szakadék összezárására. Az ötvenes években, amikor az Egyesült Államok gazdagabb volt, mint az összes szövetségese, megengedhette, hogy többet költsön védelemre, és az egyenlőség szempontjából több terhet kellett viselnie a közös védelmi kiadásokból. De ahogy a többi ország egy főre jutó GNP-i utolérték az amerikaiakét, ami egyszer a gazdasági terhek tisztességes elosztása volt, az tisztességtelenné vált.

Lehet valaki sikeres katonai és gazdasági szuperhatalom, de ez spártai önmegtartóztatást kíván. A védelem leköti a GNP 8 százalékát, technikai munkaerőnk 30 százalékát, és a tartós javak termelésének csaknem 40 százalékát, de itt a minőség lekötése valószínűleg még fontosabb, mint a mennyiség lekötése. A védelmi kutatások természetüknél fogva izgalmas kutatások. Rendszerint közelebb vannak a tudományosan lehetséges határaihoz, mint a civil kutatások, mivel közgazdasági korlátok kevésbé effektívek. Az új fegyvereket szinte a költségekre való tekintet nélkül építik, az új autót nem.

Tegyük fel, hogy egy új MIT-mérnöknek ajánlanak egy állást jobb autó megtervezésére és egy állást lézer űrfegyverek építésére. Melyik állást választja? A válasz benne van a kérdésben. A lézer űrfegyver izgalmasabb, és így 'a legjobbak és legcsillogóbbak' hajlamosak elmenni a katonai kutatásba és fejlesztésbe. Amikor Amerika legjobbjai űrfegyvereken dolgoznak, miközben Németország legjobbjai jobb autókra dolgoznak, akkor nem csodálkozhatunk, hogy a német autók jobbak, mint az amerikaiak. Az amerikai rakéták jobbak, mint a nemlétező németek, de a végtermékre kicsi a piac.

A mennyiségi verseny problémája elvben megoldható. Technikailag megoldható, hogy Amerika többet költsön

védelemre, mint Németország vagy Japán, és még legyen egy világklasszis gazdasága is, ha az amerikaiak felemelik az adókat a civil fogyasztás megnyirbálása érdekében. A minőségi probléma viszont még elvben sem ilyen könnyen megoldható. Ha Amerika legjobb erőforrásai a katonai kutatásban és termelésben vannak, akkor a civil. gazdaság meg van fosztva e forrásoktól. Ennek megállítására valakinek korlátoznia kellene legjobb technikai gárdánk szabadságát, hogy azt az állást, válassza, amit legjobbnak gondol – és nem valószínű, hogy az amerikaiak ezt megteszik. Ha ez majd az alapokat érinti, a gazdasági terhek elkerülhetetlenek lesznek, ha az ország szuperhatalom kíván lenni.

Miközben Amerika szuperhatalom, egy szövetségi rendszer tagja is. Egy szövetség természete szerint egy kooperatív viszony. Ez a szövetségessel való egyetértést jelenti mind a fenyegetettség természetéről, mind a válasz természetéről. Ha nem lehet őket meggyőzni az amerikai állásponttól akár a fenyegetettség természetéről, akár arról, hogy mennyit kell költeni e fenyegetettség ellensúlyozására, akkor Amerikának újra kell gondolnia. Lehet, hogy nekik van igazuk a fenyegetettség természetéről. És még ha nincs is, talán Amerika nem tud egymaga megengedni egy masszív szót a katonai költségekben, mint ami most történik.

Az adott versenyhelyzetben Amerika már nem tudja megengedni, hogy GNP-jének sokkal nagyobb részét fordítsa védelemre, különösen akkor, amikor e kiadások nagy részét Európa és Japán védelmének finanszírozására fordítják. Amerikának érdeke, hogy megvédje Európát és Japánt a szovjet átvételtől, de ez az ő érdekük is. A probléma nem az, hogy ők fizessenek többet és Amerika fizessen kevesebbet, hanem az, hogy mindannyian egyezzenek meg, hogy mennyit kell költeni, és azután osszák el az ebből származó terheket a fizetőképesség mai realitásainak megfelelő módokon.

(Lester C. Thurow: The Zero-Sum Solution, Touchstone, 1985., 242-247.old.)

Fordította: Andor László

Tévednék? Végleg elhülyültem  
ebben a cseles hátságban,  
ahol a bölcs HOMO SUMÁKUSZ  
igyekszik múltját eltemetni,  
s talán csak bennem vált halálíg  
tartó törvénné, amit hajdan  
belém plántált a gyár, hogy: erkölcs,  
közügy, jövő, hatalom, osztály?  
S úgy végzem, mint az öreg Mester,  
ki túl komolyan véve szerzett  
hatalmát: a végső rúgásig  
protestált, a vérrög-diverzánssal  
ötödjére teperte le